

Fremskrittspartiets stortingsgruppe
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
CIH/htb

Vår ref
02/4096 C

Dato
24.02.2003

SPØRSMÅL KNYTTET TIL JAHRE-SAKEN

Innledning

Jeg viser til Fremskrittspartiets stortingsgruppes brev av 14. oktober 2002 til finansministeren. Brevet ble mottatt i Finansdepartementet 8. november 2002. Brevet inneholder 23 nummererte spørsmål om forvaltningen av dødsboet etter skipsreder Anders Jahre, Sandefjord, og om forholdene rundt dette dødsboet.

Det er Justisdepartementet som – i samarbeid med Finansdepartementet - har fremmet bevilgningsforslag og gitt Stortinget orienteringer i denne saken. Dødsboet forvaltes av Sandefjord skifterett og dennes oppnevnte bobestyrer. Den formelle arbeidsdelingen mellom de to departementene er basert på at Finansdepartementet i hovedsak ivaretar skattekreditorinteressen i boet, sammen med kommunekassereren i Sandefjord. Justisdepartementet er generelt ansvarlig for skiftevesenet og for statens ressurser til forfølgning av ansvar etter mulig økonomisk kriminalitet. Det er den sistnevnte side ved saken som har foranlediget stortingsbehandling av den. Dermed har Justisdepartementet også ivaretatt det generelle forholdet til Stortinget i saken.

På denne bakgrunn er besvarelsen forberedt i et samarbeid mellom de to departementer, og justisministeren og jeg er enige om svarene.

Nedenfor gjengis spørsmålene med svar i den rekkefølge spørsmålene er stillet. Noen av svarene er fellessvar for flere suksessive spørsmål.

Før besvarelsen av de konkrete spørsmålene finner jeg det hensiktsmessig å skissere noe bakgrunnsstoff til ytterligere forståelse av de konkrete svar som deretter gis.

Bakgrunnsstoff

Den skifterettslige behandling av Anders Jahres dødsbo er en følge av skattemyndighetenes etterligning av boet, ved Riksskattenemndas endelige vedtak i november 1990. I dette vedtaket er lagt til grunn at avdøde i en årrekke hadde store utenlandsinntekter som ulovlig ble unndratt norsk beskatning. Utenlandsinntektene avleiret seg i en skjult utenlandsformue. De spesifikke skatteunndragelsene gjaldt teknisk sett bare at skattyteren har gitt mangelfulle opplysninger i sin selvangivelse for det enkelte år, og gjaldt altså ikke selve den fordekte organiseringen av formuen i utlandet. Men en slik organisering av formuen vil regelmessig være motivert av ønsket om å hindre mistanke og avdekking av skatteunndragelsen, og må ses som et integrert ledd i planleggingen av denne. I tillegg er det sannsynlig at daværende, strenge valutareguleringer i Norge fristet til å gjemme bort utenlandske valutainntekter, istedenfor å deklare dem her (med daværende plikt til å ta dem hjem til fordel for det norske samfunns valutabehov).

Boet har siden 1991 arbeidet for å få denne utenlandsformuen, i hovedsak lokalisert til stiftelsen Aall Foundation og Monsen-familien på Cayman Islands, hjemført til seg. Dette arbeidet pågår fortsatt. Boet har fått medhold i øverste domstolsinstans for Cayman Islands – som er Privy Council i London – i at Aall Foundations forgjenger er ugyldig opprettet. Det gjenstår rettssak i Cayman Islands om eiendomsretten til kapitalen fra denne ikke-godkjente stiftelsen. Både boet, Aall Foundation, Monsen-kretsen og det norske selskap Eikland hevder å være rette eier.

Videre har boet arbeidet for å få erstatning fra Anders Jahres medvirkere og tilretteleggere i skatteunndragelsene og den derav avledete formuesskjulingen. Denne del av boets arbeid har allerede i stor grad lyktes, ved et forlik i 2001 med bl.a. Lazard Bank. Dette forliket er som kjent gjort opp og har tilført boet 42,2 millioner US dollar, hvorav ca. 190 millioner kroner er intakt etter tilbakebetaling – med renter – av boutgifter som staten hadde forskuttet. Det offentlige skattekrav i boet, inklusive tilleggsskatter og renter, overstiger imidlertid både den antatte verdi av det gjenværende av utenlandsformuen og erstatningsbetalingen fra Lazard m.v.

Betydningen av den nevnte utenlandsformuen er ulik på fastsettingsstadiet og på dekningsstadiet i denne saken. Frem til skattefastsettingen i 1990 var utenlandsformuens daværende eksistens og historikk sentrale, men langt fra de eneste bevismidler for det viktigste ligningstema i saken. Dette tema var hvorvidt og i hvilket omfang Anders Jahre hadde unndratt utenlandsinntekter fra norsk inntektsbeskatning i tidligere år. Det avgjørende for dette tema var situasjonen for de aktuelle, tidligere inntektsår. Etterligningen av inntektsskatt ville dermed ikke bli påvirket av om utenlandsformuen senere forsvant eller viste seg

utilgjengelig. På dekningsstadiet, når boets aktiva skal klarlegges m.v., blir det derimot avgjørende hvilke faktiske og rettslige muligheter en har under denne dekningsprosessen. En slik dekningsprosess kan bli svært lang og tung, nettopp på grunn av formuesskjulingen i utland som vi ikke har det beste rettshåndhevende samarbeid med.

Boets arbeid og forvaltning har i hovedsak vært på dekningsstadiet, og må ses i lys av det. Boet har måttet konsentrere seg om den rettslige og faktiske nå-situasjon. Selvsagt belyses denne situasjon i betydelig grad gjennom historikk og dokumenter fra fastsettingsstadiet. Men det avgjørende er dekningsmulighetene fremover. Til gjengjeld er disse mulighetene svært viktige å få avklart.

Det gjelder ikke bare for å få dekket mest mulig av skattekravet. Det gjelder også å få signalisert i inn- og utland at norske myndigheter reagerer både kraftig og utholdende når store inntekter med tilknytning til Norge unndras og forvaltes i skjul i utlandet. I likhet med Reksten-saken har Jahre-saken allerede vist at Norge har både vilje og evne i denne retning. Slike utenlandsskjul skal ikke være trygge for norske lovovertredere og deres medhjelpere. Jeg anser det som meget viktig at statens videre opptreden i Jahre-saken fortsatt bidrar til en slik følelse av utrygghet blant potensielle, fremtidige unndragere og deres medhjelpere. I motsetning til straffansvar kan sivile pengekrav (tilbakesøking, skatt, erstatning, renter m.v.) forfølges også etter den antatt (hoved)skyldiges død. En slik adgang er nødvendig av sterke gjenopprettingshensyn, og bidrar til at den samlede forfølgning blir mer effektiv og avskrekkende.

A NYE OPPLYSNINGER OM EIERFORHOLDENE

Spørsmål A1: Foreligger det en ny dokumentasjon om eiendomsretten til den såkalte Utenlandsformuen i forhold til da ligningen ble foretatt?

Svar:

Boet har siden 1991 samlet inn en meget omfattende dokumentasjon om eierforholdene. Den underbygger etter boets oppfatning riktigheten av Riksskattenemndas vedtak av november 1990 om stadfestelse av etterligningen av Anders Jahres bo. Departementet er enig i denne vurderingen. Dokumentasjonen er ikke entydig når det gjelder eierforholdene ved stiftelsen av Pankos Operating Company SA i 1939 og frem til midten av 50-tallet. Enkelte av dokumentene indikerer at andre personer enn Anders Jahre og foretak som senere ble innfusjonert i Kosmos AS kan ha hatt interesser i Pankos og/eller Pankos' flåte i denne første perioden. Det finnes også dokumenter som viser at Anders Jahre under 2. verdenskrig ga ulike versjoner om eierforholdene til Pankos. Det forholdet har vært offentlig kjent siden 1982 da Alf R. Jakobsen utga boken "Eventyret Anders Jahre".

Når det gjelder den del av denne dokumentasjonen som stammer fra midten av 50-tallet og til midten av 70-tallet, etterlater den etter boets oppfatning ikke rimelig tvil om at Anders Jahre hadde uinnskrenket rådighet over utenlandsformuen, og at hverken Anders Jahres stråmann Thorleif Monsen eller Kosmos så seg som eier eller foretok disposisjoner over utenlandsformuen i denne perioden. Departementet er enig i dette.

Bobestyrer har opplyst at den del av denne dokumentasjonen som indikerer at andre enn Anders Jahre kan ha hatt interesser i Pankos eller Pankos' flåte, var kjent for Lazard Bank, Lord Kindersley og Bjørn Bettum under rettssaken mot dem. Boets krav mot dem sto og falt med at Anders Jahre var eier av utenlandsformuen. Bobestyrer har opplyst at ingen av dem påberopte seg denne dokumentasjonen til støtte for sine frifinnelsespåstander. Han har bekreftet at Lazard Bank – som var Anders Jahres bankforbindelse fra 20-tallet og til han døde og som fungerte som sentral rådgiver og medhjelper i hans skjuling av utenlandsformuen – forlikte tvisten med boet fordi bankens egen kunnskap viste at Anders Jahre var eier av utenlandsformuen. Bjørn Bettums dødsbo har erkjent at Anders Jahre var eier av utenlandsformuen. Dommen av 8. november 2002 som fastslår Bjørn Bettums erstatningsansvar overfor Anders Jahres bo, har som grunnleggende premiss at Anders Jahre var eier av utenlandsformuen.

Spørsmål A2: Når og hvordan er denne dokumentasjon fremkommet?

Svar:

Fra 1991 har boet systematisk innhentet all tilgjengelig offentlig dokumentasjon i tilknytning til Anders Jahre og hans rederivirksomhet. Boet har hatt møter med og innhentet opplysninger fra flere hundre personer og foretak. Boet har dessuten fått tilgang til deler av tre arkiver av sentral betydning for belysning av eierforholdet til utenlandsformuen:

- ved årsskiftet 1994/95 da Bjørn Bettum samtykket i at dokumentmaterialet som var beslaglagt av Økokrim ved ransaking i hans bolig høsten 1994 ble stillet til disposisjon for boet.
- i 1995 da Bess Jahres advokat Einar Abrahamsen lot boet få innsyn i sitt arkiv over Jahres transaksjon med Bulls Tankrederi-aksjer i 1976. Også i årene som fulgte overleverte advokat Einar Abrahamsen viktige dokumenter til boet
- i 2000 gjennom provokasjoner i søksmålet mot Lazard Bank og Bjørn Bettum en serie dokumenter fra Lazard Banks arkiv. Som del av forliket med Lazard Bank høsten 2001 fikk boet tidlig i 2002 overlevert fra banken et kopisett av bankens arkiv vedrørende Anders Jahre og nærmere angitte foretak som Jahre hadde hatt tilknytning til. Senere i 2002 har boet gjennom provokasjoner rettet mot Bjørn Bettum i samme søksmål fått utlevert viktige dokumenter fra hans arkiv.

Bobestyrer har opplyst at boets arkiver omfatter mer enn en halv million dokumenter. En overveiende del av arkivet er kommet til etter 1990.

Spørsmål A3: Hva er Healy and Baillier rapporten?

Svar:

Healy & Baillie er et advokatfirma i New York som har bistått Jahre-boet på løpende basis fra tidlig på 90-tallet. Advokatfirmaet ble engasjert på bakgrunn av sin ekspertise og innsats for Reksten-boet i forbindelse med oppsporingen av Rekstens utenlandsformue. Healy & Baillie har utredet mange saker og problemkompleks for Jahre-boet gjennom årene, og har i flere omganger foretatt analyser av bevismaterialet boet etter hvert har fått hånd om. Det eksisterer svært mange notater og utredninger fra advokatfirmaet til boet. Det antas at spørsmålet her sikter til et arbeidsutkast fra 1995 kalt ”Pankos Operating Company”. I dette arbeidsutkastet (heretter kalt ”Arbeidsutkastet”) vurderte Healy & Baillie Jahre-boets eierpretensjon i søksmålet på Cayman Islands ut fra den informasjonen boet rådet over på det tidspunktet. Foranledningen for at boet anmodet Healy & Baillie om å utarbeide Arbeidsutkastet var dokumentmaterialet boet mottok ved årsskiftet 1994/95 fra Bjørn Bettums arkiv. Healy & Baillies konklusjon var at Anders Jahre – uavhengig av hvilke interesser andre kunne ha hatt i Pankos under og i de tidlige årene etter annen verdenskrig – fremsto og disponerte som den udiskutable eier av utenlandsformuen senest fra 1954-55. Ingen av de andre personene som hadde kjennskap til utenlandsformuen reiste krav eller innsigelser på vegne av seg selv eller foretak de representerte. Da Healy & Baillie utarbeidet Arbeidsutkastet hadde ikke Eikland AS (Eikland) reist noe eierkrav til utenlandsformuen, og fokus var derfor de konkurrerende eierpretensjonene fra Aall Foundation og Thorleif Monsens arvinger og dødsbo (heretter kalt ”Monsen-kretsen”). Deres eierpretensjoner var fremme da boet i 1994 søkte Staten om garanti for å sikre videre drift. I Justiskomiteens innstilling – Innst. S. nr 38 (1994-95) – ble usikkerheten om boet ville vinne frem overfor disse pretendentene fremhevet av mindretallet (Simonsen) som gikk imot støtte til boet. Usikkerheten ble gjentatt av representanter for Fremskrittspartiet i Stortingets budsjettdebatt 1. desember 1994 (referat fra Stortingets forhandlinger 1994 s. 1508-1512) i deres motstand mot at boet skulle gis støtte til videre drift.

Arbeidsutkastet dekket bare perioden frem til 1958 (da Pankos skiftet navn til CTC). Etter hvert som nytt bevismateriale har kommet til har Healy & Baillie foretatt nye analyser av eierforholdet. Boet har fortsatt ikke dokumentasjon som i alle henseender klarlegger eierforholdene og de økonomiske interessene i Pankos før 50-tallet. Men Healy & Baillies vurdering, som deles av boet – og av departementet - er at det ikke kan råde rimelig tvil om at det var Anders Jahre som hadde en eiers uinnskrenkede rådighet over utenlandsformuen fra i hvert fall midten av 50-tallet og til han døde. Etter dødsfallet er nå boet eier.

Spørsmål A4: Har staten vært kjent med denne dokumentasjon?

Svar:

Staten får sin informasjon om Jahre-boet gjennom skifterettens og bobestyrerens redegjørelser til skiftesamlingen i boet. Dessuten har bobestyreren gitt kvartalsvise rapporter til staten i den perioden Justisdepartementet finansierte boets virksomhet (1995-2001). Bobestyrer refererer dokumentasjon og annen informasjon i større eller mindre grad i forbindelse med gjennomgåelse av boets krav og verserende søksmål. Arbeidsutkastet har ikke vært fremlagt for skiftesamlingen eller vært vedlagt bobestyrerens rapporter til Justisdepartementet. Bobestyreren har derimot redegjort for, og begrunnet sine analyser og slutninger. Tilsvarende gjelder for det øvrige dokumentmaterialet som er omtalt over i svaret på spørsmål A2. Det enkelte dokument kan være en brikke i et stort puslespill. Informasjonsverdien av det enkelte dokument er gjennomgående liten uten at det er satt inn i en sammenheng på omlag 50 år.

Arbeidsutkastet om Pankos med et omfattende bilagsmateriale ble på anmodning oversendt til Eikland og Bess Jahres felles advokater Thommessen, Krefting, Greve, Lund 23. mars 1998. Disse advokatene utarbeidet deretter et notat 28. mai 1998 kalt ”Oppbyggingen av Continental Trust Company Inc.”. Notatet konkluderte:

- ”1. Det foreligger overveldende bevis for at Kosmos var opprinnelig eier av aksjene i Pankos.*
- 2. Det foreligger ingen bevis for at Anders Jahre noen gang har betalt Kosmos for aksjene i Pankos eller noen gang på annet grunnlag rettmessig har tilegnet seg disse.*
- 3. Det foreligger ingen rettslige holdepunkter for å hevde at den som har disponert over et selskaps midler og som i kraft av å være disponent er blitt eier av selskapets midler. Anders Jahre har aldri vært i god tro med hensyn til sine rettigheter over midlene og har hele tiden erkjent at dette var midler han var disponent for. Spørsmålet om selskapets rett til å kreve tilbake de midler som er tatt må skilles fra spørsmålet om disponenten er blitt eier av samtlige midler.*
- 4. De ovenstående punkter må føre til at det er Kosmos som er rettmessig eier av utenlandsformuen.”*

Eikland tok umiddelbart deretter kontakt med Finansdepartementet, og notatet ble fremlagt på et møte i departementet 4. juni 1998. I dette og senere møter ble enkeltstående bilag fra Healy

& Baillies Arbeidsutkast trukket frem av Eikland. Eiklands formål var å nå frem til en avtale med staten om deling av boets netto etter eventuelt forlik eller dom i boets favør. Statens oppfatning var at notatets konklusjoner ikke var overbevisende. Staten var fortsatt av den oppfatning at det var Anders Jahre som var innehaver av kravet på utenlandsformuen, ikke Monsen-kretsen, Aall Foundation eller Eikland (som Kosmos' rettsetterfølger). Staten sa seg villig til å se på mulighetene for et lagspill med Eikland som kunne svekke posisjonene for de utenlandske pretendentene til utenlandsformuen. Ved utløpet av 1998 var det blitt klart at forhandlingene mellom Staten og Eikland ikke førte frem og de ble innstilt. I perioden 1999-2001 har det skiftevis vært en viss samordning av interesser mellom staten og Eikland. Boet har på sin side forhandlet med sine utenlandske motparter. Hittil har forhandlingene ført til forliket med Lazard Bank og Lord Kindersley høsten 2001. Boet forhandlet frem et forlikforslag med Monsen-kretsen og Aall Foundation i februar 2002, men de to trakk seg fra forliket i mars.

Spørsmål A5: Hvordan har statens representanter behandlet denne dokumentasjon? Er innholdet av denne dokumentasjon meddelt Stortinget ved de årlige bevilgninger?

Svar:

Finansdepartementet har med bistand av Regjeringsadvokaten vurdert det materialet Eikland har påberopt seg gjennom 1998-notatet. Bobestyrer har hatt tilgang til notatet, og har redegjort for skifteretten samt statens og Sandefjord kommunes representanter om sin analyse av dokumentmaterialet og øvrige bevis. Statens oppfatning har vært – og er – at det er Anders Jahre – ikke Kosmos – som har hatt og utøvet eiendomsretten til utenlandsformuen i hvert fall fra midten av 50-tallet, og som derfor er den som kan gjøre eierkravet gjeldende.

Dokumentmaterialets innhold har ikke vært meddelt Stortinget i forbindelse med de årlige bevilgninger. Boet har søkt om økonomisk støtte for det enkelte budsjettår ut fra sin vurdering av boets muligheter til å nå frem med sine krav i de verserende søksmålene. Bak boets søknader om midler til videre drift ligger en forutsetning om at boet – fellesskapet mellom loddeier og boets kreditorer – mener å være innehaver av de kravene som boet forfølger. Det har vært boets oppfatning at det dokumentmaterialet som er referert i svaret på spørsmål A2 på viktige punkter har styrket boets muligheter til å nå frem med sine krav. Bl.a. har det stått sentralt i søksmålet mot Lazard Bank, Lord Kindersley og Bjørn Bettum.

Det har vært samstemmighet blant boets interessenter om å søke staten om midler det enkelte budsjettår. Loddeieren Bess Jahre og Eikland (gjennom sitt datterselskap Anders Jahre AS som har vært kreditor i boet) har følgelig ønsket støtte til boet fra staten. Hadde noen av dem reist innsigelse med begrunnelse om at boet ikke var rett innehaver av kravet på utenlandsformuen, ville det ha vært naturlig at Stortinget ble underrettet om det. Krav fra Bess Jahre om at boet skulle trekke seg fra søksmålet på Cayman Islands ble først reist i februar 2002.

B DELFORLIKET MED LAZARD HØSTEN 2001 OG STATSGARANTIEN FOR BOETS SKADESLØSERKLÆRING

Spørsmål B1: Ble tvil rundt eiendomsforholdene og holdbarheten av ligningen meddelt Stortinget i forbindelse med behandlingen av statsgarantien?

Svar:

Etterligningen av Anders Jahres bo i 1983 ble stadfestet av Riksskattenemnda i november 1990. I 1991 reiste Bess Jahre søksmål for å få opphevet ligningen. Hun trakk søksmålet i mai 1993. Etterligningen var med det endelig, og etterligningsbeløpet var definitivt godkjent som krav i boet. Deretter og frem til 2002 har ikke spørsmålet om etterligningen vært oppe på skiftesamlingene. På skiftesamling 12. februar i 2002 oppfordret Bess Jahres representant skifteretten til å sende søknad til Finansdepartementet om ettergivelse av skattekravet. Statens representanter påpekte at skattekravet etter skattelovgivningens regler var endelig. Skifteretten la til grunn at Bess Jahre selv kunne søke om ettergivelse. Hittil har ikke Finansdepartementet mottatt noen søknad om ettergivelse.

Det har fra 1994 til 1998 vært tre pretendenter til utenlandsformuen:

- Anders Jahres dødsbo
- Monsen-kretsen
- Aall Foundation

Etterligningen er basert på at Anders Jahre hadde bygget opp og var eier av utenlandsformuen, og står i direkte strid med eierpretensjonene til Monsen-kretsen og Aall Foundation. Deres eierkrav var kjent da Stortinget samtykket i å garantere for videre drift av boet, jf svaret på spørsmål A) 3 foran.

Høsten 1998 varslet Eikland de involverte partene i det caymanske søksmålet om sin eierpretensjon. I desember samme år distribuerte Eikland til samme krets et notat som redegjorde nærmere for eierpretensjonen; ”The Construction of Continental Trust Company Inc.”, memo fra Thommessen Krefting Greve Lund 01.12.98.

Memoet er i hovedsak en engelsk oversettelse av advokatenes norske notat fra mai 1998 omtalt i svaret på spørsmål A) 4 ovenfor, men er på enkelte punkter tilpasset angelsaksisk rettstenkning.

I 2000 intervenerte Eikland i det verserende søksmålet på Cayman Islands og har deretter hatt partsstilling der på basis av sin eierpretensjon. Det har etter dette vært fire pretendenter til utenlandsformuen. Det er fortsatt situasjonen.

Både Bess Jahre og Eiklands datterselskap Anders Jahre AS gikk imot delforliket med Lazard Bank og Lord Kindersley. Begrunnelsen deres er referert i skifterettens beslutning 13. november 2001, som er inntatt som vedlegg 3 til St.prp. nr. 17 (2001-2002). Deres innvendinger mot delforliket var at boet burde presse frem et globalt forlik ved å si nei til et forlik med bare to av motpartene. Innvendingene var ikke grunnet på Eiklands eierpretensjon til utenlandsformuen.

Usikkerheten rundt eiendomsforholdene er omtalt i St.prp. nr. 17 (2001-2002) side 2 spalte 1 nederst, der det heter:

”Saken er nå tilbake i domstolen på Cayman Islands, hvor en i høst har påbegynt behandlingen av sakens kjernepunkt: hvem som har eiendomsretten til midlene som ble lagt inn i stiftelsen, Anders Jahres dødsbo eller andre pretendenter.”

De andre pretendentenes stilling er nærmere omtalt i proposisjonen under avsnittene om skadesløsforpliktelsen og statsgarantien. Det vises til sitatene inntatt nedenfor i svaret på spørsmål B4.

**Spørsmål B2: Er det riktig at bobestyreren skriftlig har uttalt at forliket var dårlig?
Spørsmål B3: Er det riktig at bobestyrerens anbefaling av forliket er begrunnet med frykt for manglende bevilgninger til Boets arbeid?**

Svar:

Disse spørsmål er behandlet i bobestyrerens tilråding til staten av 29. oktober 2001 om forlik, oversendt Justiskomiteen 3. desember 2001, hvor bl.a. følgende er uttalt:

”2...

...

...

Jeg anser ikke forliket som spesielt godt. Ut fra boets situasjon mener jeg likefullt at gode grunner taler for forlik nå.

3. *Avgjørende for mitt standpunkt er boets finansielle situasjon. Boets drift har siden 1995 vært avhengig av full finansiering fra Staten. Uten forlik med én eller flere av boets motparter vil det være situasjonen i mange år fremover. Jeg venter ikke at noen av de verserende søksmålene boet er involvert i vil bli rettskraftig avgjort de første årene.*

4. *Da boet sporet utenlandsformuen på begynnelsen av 90-tallet og i 1994 tok beslutningen om å reise krav mot en rekke utenlandske foretak og personer, la det ut på en meget lang og ressurskrevende ekspedisjon. Boet var selv uten økonomiske midler av betydning. Statlig finansiering av løpende drift i minst et ti-år fremover var en forutsetning for boets beslutning om å anlegge søksmålet i 1994. Risikoen for å bli nedkjempet og tape med store saksomkostninger, var høyere enn hva som kunne forsvares ut fra forretningsmessige betraktninger alene.*

Siden den gang har de sittende regjeringer gått inn for å bevilge nødvendige midler til videre drift. På boets saksområde er økonomisk evne av like stor betydning som å ha rettsreglene på sin side. Både boet og boets motparter har vært klar over at boets pågang ville bli innstilt hvis bevilgningene opphørte.

5. *Boets motparter har lenge håpet på at bevilgningene skulle stanses, og har vært aktive i forsøk på å skape opinion for det. Deres budskap har vært at boet har svært små muligheter til å få tilbake pengebeløp som overstiger de beløpene boet bruker til rettsaker. De har visst at bevilgninger til boet før eller senere vil opphøre, og har i tråd med dette lagt seg i selen for å gjøre søksmålene så langtrukne som mulig. Her ligger mye av forklaringen på at boet pr. i dag neppe befinner seg særlig over halvveien i å føre søksmålene til ende.*

Motforestillingene mot nye bevilgninger til boet har økt i Stortinget siden 1994. To partier har siden 1999 stemt mot bevilgninger til videre drift.

6. *Forliket mellom Lazard Bank og Hugo Kindersley gir boet et solid økonomisk fundament til å fortsette sin pågang mot de øvrige motpartene uten ytterligere bevilgninger fra statens side. Den økonomiske situasjonen vil fjerne motpartens spekulasjoner om boets videre drift og vil trolig føre til mindre energi i uthalingstaktikken. Det er en begrunnet oppfatning hos meg at en trygg økonomisk plattform for boet kan komme til å øke forliksviljen hos flere av boets gjenværende motparter.*
7. *Lazard Bank er den eneste av boets motparter som har økonomisk evne til å dekke hele boets tap. Banken vil dessuten bare ha begrensede muligheter til å vanskeliggjøre innkrevingen av et domsbeløp. For andre av boets motparter er situasjonen en annen. De skjuler midlene sine, og plasserer dem i jurisdiksjoner som gjør innkreving ressurskrevende og vanskelig.”*

Departementet viser til dette.

Spørsmål B4: Er det riktig at Lazards og Kindersleys handlinger av staten og/eller Boet tidligere har vært betegnet som kriminelle? Er det disse handlinger staten holder de impliserte skadeløse for?

Svar:

Lazard Bank og Lord Kindersleys handlinger har mange paralleller med den måten Hambros Bank og Guinness Mahon Bank bisto Hilmar Reksten og hans familie med å skjule utenlandsmidler for kreditorene. Så vel staten som Hilmar Rekstens bo konsentrerte sin innsats om bankenes sivilrettslige ansvar, ikke et eventuelt strafferettslig. Slik har arbeidet vært lagt opp også i forhold til Lazard Bank. I St. prp. nr. 16 (1994-95) hvor det første gang ble søkt om Stortingets samtykke til å stille statsgaranti for boutgiftene, uttalte Justisdepartementet om Jahre-saken generelt:

”Man står her overfor mistanke om et tilfelle av storstilt internasjonal økonomisk kriminalitet.”

Proposisjonen inneholder ingen karakteristikk av de enkelte aktørenes roller i sakskomplekset, hverken avdøde Anders Jahre selv eller medhjelpere. Så langt det har latt seg bringe på det

rene, har heller ikke statens representanter ved noen anledning betegnet Lazard Banks og Lord Kindersleys handlinger som kriminelle.

Boet har vært under behandling siden 1982, og innenfor rammene av en rimelig tidsbruk for å oversende svar på de stilte spørsmål har det ikke vært mulig å få verifisert samtlige uttalelser som har vært avgitt – skriftlig eller muntlig – av statens ulike representanter i den aktuelle 20-års perioden. Det må derfor tas et lite forbehold, særlig knyttet til den første perioden av bobehandlingen 1982-1990. Ingen av dem som den gang representerte staten i boet, gjør det lenger. På forespørsel har bobestyrer opplyst at han etter å ha gjennomgått mer enn 3.000 dokumenter fra sin funksjonsperiode der Lazard Bank og Lord Kindersleys roller har vært omtalt, kan avkrefte at deres handlinger har vært karakterisert som kriminelle av boet. Så langt han har undersøkt og kan erindre, utelukker han bruk av karakteristikken. Boet har vært opptatt av de aktuelleres mulige erstatningsansvar og restitusjonsplikt som følge av deres opptreden. Bobestyrer har opplyst at hans gjennomgåelse ikke med 100% sikkerhet kan utelukke at karakteristikken ”kriminelle” har vært fremme i en eller annen sammenheng, eksempelvis ved uriktige gjengivelser i medier eller publikasjoner.

Det er boet som har forpliktet seg til å holde Lazard Bank og Lord Kindersley skadesløse. Staten har avgitt garanti for det tilfelle at boet ikke kan oppfylle sin forpliktelse. Skadesløsholdelsen dekker de to mot nærmere angitte krav fra tredjemenn.

St.prp. nr. 17 (2001-02) har redegjort for skadesløsholdelsen under punktene 4.2 , 4.3 og 4.4 der det heter:

”4.2

...

...

...

Boet skal holde Lazard Bank og Lord Kindersley skadesløse for krav som måtte bli rettet mot dem fra personer og foretak som har vært eller er parter i de søksmålene boet har vært eller er involvert i. Staten må garantere for boets oppfyllelse dersom skadesløsholdelsen blir effektiv. Garantien er uavhengig av om boet fortsatt eksisterer når krav fremsettes, og er ubegrenset i beløp og uavhengig av den dekning staten får for sine krav i boet. Garantien skal løpe uten tidsbegrensning, men alminnelige foreldelsesregler vil sette en grense for hvor lenge garantiansvaret vil kunne være reelt.

4.3

...

...

...

Eikland AS, der det tidligere Jahre-selskapet Kosmos AS er innfusjonert, hevder å være eier av hele eller deler av utenlandsformuen. Selskapet tok i 1999 ut forliksklage mot Lazard Bank med krav om erstatning. Etter bobestyrerens oppfatning er Eiklands mulige krav mot Lazard Bank under alle omstendigheter foreldet. Bobestyreren vurderer tapspotensialet ved mulige krav fra Eikland mot Lazard Bank som begrenset til saksomkostninger for å få prøvet foreldesspørsmålet.

Bobestyreren ser ikke bort fra at også andre enn Bjørn Bettum og Eikland AS kan komme til å reise krav mot Lazard Bank, ikke minst fordi banken gjennom sin erkjennelse og utlevering av arkivmateriale bryter det hemmeligholdet som har omgitt Jahres utenlandsformue. Etter en konkret gjennomgang av mulige kravsgrunnlag fra disse øvrige mulige parter konkluderer bobestyreren med at det enten ikke er mulig å se grunnlag for noe krav, eller at et eventuelt krav selv ut fra en verste-utfallsbetraktning vil ligge godt innenfor rammen av det beløp boet mottar ved forliket. I betenkningens avsluttende punkt uttaler bobestyreren bl.a.:

”Selv om det hypotetiske tapspotensialet er meget høyt, er sannsynligheten for at det reises krav av noen størrelse meget liten. Unntak gjelder for krav knyttet til aksjeposten i Bulls Tankrederi AS, men der er tapsrisikoen begrenset til aksjenes verdi. Unntak gjelder også for et krav fra Eikland, men også der er tapsrisikoen begrenset som følge av foreldelse av kravet. Ut fra en helhetsvurdering mener jeg at det vil være forsvarlig for staten å påta seg garanti for boets skadesløsforpliktelse.”

Bobestyreren konkluderer med å tilrå ”forliket med Lazard Bank og Hugo Kindersley på forliksavtalens betingelser.

...

...

...

4.4 Nærmere om statsgarantien

Den garantierklæringen som staten skal avgi, er gjengitt i bilag 5 til forliksavtalen. Det er den engelskspråklige versjonen som skal benyttes, jf. vedlegg 1.

Garantiens punkt 1 og 2 innebærer en selvskyldnerkausjon. Lazard Bank og Lord Kindersley kan kreve staten umiddelbart hvis boet ikke oppfyller sin forpliktelse. Garantirettighetene angis særskilt for Lazard Bank og Lord Kindersley fordi Lord Kindersley har en snevrere skadesløsholdelse enn Lazard Bank, jf. forliksavtalens punkt 7.2 og 7.1. Forskjellen ligger i at boet har fått gjennomslag for å unnta krav fra Bjørn Bettum mot Lord Kindersley fra garantien.

Rammen for garantien er boets skadesløsforpliktelse etter forliksavtalens punkt 7 og 8. Etter punkt 7.1 og 7.2 skal boet dekke krav som reises mot Lazard Bank og Lord Kindersley fra parter som er listet opp i bilag 4 til forliksavtalen. Etter punkt 8.3 skal boet dekke krav fra Marian AS, Jørgen Jahre junior, Bjørn Bettum, Forrester Maritime Corporation Limited eller staten dersom kravet har utspring i aksjeposten i Bulls Tankrederi AS. Bobestyreren har opplyst at han utelukker krav fra Jørgen Jahre junior og Marian AS (et selskap som kontrolleres av Jørgen Jahre junior) fordi Jørgen Jahre junior har bistått boet med å få aksjeposten tilbakeført.

...

...

....”

Spørsmål B5: Hvilke risiki foreligger for at staten/ Boet vil bli påført økonomisk ansvar ved garantien?

Svar:

Statens garanti vil først bli effektiv hvis boets egne midler ikke strekker til. Etter forliket med Lazard Bank og Lord Kindersley har boet en egenkapital på om lag 190 mill. kr, etter at statens forskuttering av driften er tilbakebetalt med renter.

Sammenfatningsvis har en fra statens side vurdert risikopotensialet som det fremgår av sitatene fra St. prp. nr. 17 (2001-02), inntatt under svaret på spørsmål B4 ovenfor.

Bobestyreren har utdypet sin vurdering i tilrådingen til staten av 29. oktober 2001 om forlik, oversendt Justiskomiteen 3. desember 2001. Her vurderte han risikopotensialet slik:

8. *Et vesentlig minus ved forliket med Lazard Bank og Hugo Kindersley er betingelsen om skadesløsholdelse for krav mot dem i tilknytning til Jahres utenlandsformue. Skadesløsholdelsen er beløpsmessig og tidsmessig ubegrenset.*

I det følgende behandles krav mot Lazard Bank og Hugo Kindersley under ett.

9. *Så langt boet kjenner til disponerer ikke banken over noe av utenlandsformuen, og den har heller ikke tappet ut noe av den utover å ta seg betalt for sin bistand. Med ett unntak (jf pkt. 12) er boets krav mot banken et erstatningskrav: Banken gjøres ansvarlig for at boet ikke får hånd om annet enn rester av Jahres utenlandsformue. Bankens rolle og funksjon med hensyn til utenlandsformuen medfører en vesentlig begrensning i ansvarspotensialet overfor parter som kan tenkes å gjøre krav gjeldende.*

10. *Jeg analyserer i det følgende mulige kravgrunnlag. Mulige kravshavere er en sammensatt krets, og jeg foretar en gruppering av fremstillingsmessige grunner:*

- *Aall Foundation som forvalter av Jahres utenlandsformue (pkt. 11)*
- *Monsen-kretsen, dvs Thorleif Monsens dødsbo, hans etterkommere og foretak som kontrolleres av dem (pkt. 12).*
- *Eikland AS, som etter fusjonen med det tidligere Jahre-selskapet Kosmos AS er bærer av Kosmos' rettigheter. Hevder å være virkelig eier av Jahres utenlandsformue og at Jahre bare disponerte over den på vegne av Kosmos (pkt. 13).*
- *Bjørn Bettum, anses av boet som solidarisk ansvarlig med Lazard Bank og Hugo Kindersley. Har hatt en nøkkelrolle i skjulingen av utenlandsformuen. Boet antar at han selv har tappet ut betydelige beløp og overført til en separat utenlandsformue som har sin opprinnelse i farens etablering av Panama-selskapet Panova i 60-årene. (pkt. 14).*

- *Douglas Gibsons dødsbo og kompanjonger i hans canadiske advokatfirma. Gibson bisto Monsen-kretsen og Bjørn Bettum i skjulingen av utenlandsformuen i 70- og 80-årene (pkt. 15).*

*Lazard Bank innestår etter forliksavtalen for at det **ikke** foreligger noen kontraktsforhold mellom banken og mulige kravshavere som medfører forpliktelser for banken. Banken innestår også for at den ikke er kjent med noen krav. Brudd på bankens inneståelser vil frita boet for krav eller kontraktsgrunnlag som ikke er opplyst. Bankens inneståelser medfører en viktig begrensning i boets tapspotensiale gjennom skadesløsholdelsen: Det har siden tidlig i fjor vært kontakt mellom boet og de utenlandske hovedmotpartene om et totalforlik. I tilknytning til overlegningene om forlik, har det vært en sterk og langvarig tautrekking mellom motpartene om den enkeltes bidrag i et totalforlik. I den grad Monsen-kretsen og Aall Foundation hadde ment å ha krav mot Lazard Bank i forbindelse med utenlandsformuen, må det kunne legges til grunn at kravene har vært nevnt for å presse opp Lazard Banks bidrag. Med Lazard Banks inneståelse for at det ikke er fremmet krav kan det slutes at Monsen-kretsen og Aall Foundation ikke har sett grunnlag for noen krav.*

Jeg legger derfor til grunn at det er usannsynlig at det foreligger kravgrunnlag fra Monsen-kretsen og Aall Foundation mot Lazard Bank frem til inngåelsen av forliket med boet. Mulige kravgrunnlag må søkes i Lazard Banks forlik med boet uten at de to andre er inkludert.

11. *Aall Foundation er opprettet i 1982 av Thorleif Monsen og forvalter det av Jahres utenlandsformue som han førte inn i Aall Foundation ved opprettelsen. Det foreligger ingen indikasjoner på at Aall Foundation den gangen overtok krav på Lazard Bank, og heller ikke på at Lazard Bank har mottatt eller tappet ut midler av Aall Foundation på annen måte enn gjennom regulær fakturering for tjenester. Da boet ble reaktivisert i 1991 dannet Lazard Bank, Monsen-kretsen og Aall Foundation en felles front mot boet for å koordinere og maksimere motstanden mot boets ulike krav. Boet kjenner bare til fragmenter i samarbeidet som har vært praktisert mellom dem, og som har hatt som basis at man sto sterkest så lenge man sto samlet mot boet. Boet legger til grunn at deres felles strategi har vært å hale ut tiden for om mulig å nå til et punkt der boet gikk tom for økonomiske ressurser.*

Som nevnt over, innestår Lazard Bank for at det ikke foreligger noen forpliktelser som hindrer banken i å inngå forlik med boet alene. Det gjelder selv om et forlik vil gi boet et økonomisk fundament for å akselerere og forsterke pågangen mot de andre.

Dessuten kan Lazard Bank dokumentere at banken selv har prioritert og gått i bresjen for et totalforlik. Det er Monsen-kretsen alene som har torpedert et totalforlik som var fremforhandlet og omforenet mellom boet og de utenlandske motpartene. Aall Foundation er blitt invitert av både Lazard Bank og boet til å slutte seg til forliket, men Aall Foundation har funnet å måtte stille krav om en

skadesløsholdelse for krav fra Monsen-kretsen som boet foreløpig ikke ser det som forsvarlig å påta seg.

Jeg kan ikke se at Aall Foundation kan reise krav mot Lazard Bank med grunnlag i forliket. Det forhindrer ikke at Aall Foundation av taktiske grunner kan komme til å konstruere et krav, for å posisjonere seg i forhold til boet. Det velutviklede angelsaksiske rettssystemet har et stort arsenal av kreative kravsgrunnlag, og Aall Foundation vil kunne mene at boet kan gjøres mykere hvis det involveres i nye søksmål. Aall Foundation finansierer sin rettergang ved bruk av Jahres utenlandsmidler, og har ved flere anledninger signalisert at stiftelsen like gjerne anvender midler til rettergang som til å forlike med boet. Jeg sitter likevel igjen med et klart inntrykk av at Aall Foundation ønsker forlik nå.

Sammenfatningsvis er det min oppfatning at det ikke eksisterer grunnlag for krav fra Aall Foundation mot banken med utgangspunkt i utenlandsformuen. Jeg kan heller ikke se at det kan oppstå grunnlag for krav mot banken som følge av selve forliket. Jeg anser det for mindre enn usannsynlig at Aall Foundation reiser krav mot banken, men det vil etter mitt skjønn være krav med et svært begrenset tapspotensial for boet, og da først og fremst i form av saksomkostninger. Selv i et verste-utfall vil tapspotensialet ligge godt innenfor rammen av det boet mottar gjennom forliket.

12. *Av boets utenlandske motparter er det i første rekke Monsen-kretsen som har levet høyt og godt på utenlandsformuen. Bare en brøkdel av det som Monsen-kretsen har tappet ut er i dag tilgjengelig som verdier hos Monsen-kretsen.*

Av det som er sagt i pkt. 9 og 10 følger at jeg ser bort fra at det foreligger noe krav fra Monsen-kretsen mot Lazard Bank i forbindelse med utenlandsformuen. Det er Monsen-kretsen – og ikke Lazard Bank – som har tappet ut og redusert utenlandsformuen gjennom sine disposisjoner. Selv om det gjennom årene har vært en mangeslunget forretningsforbindelse mellom Lazard Bank og Monsen-kretsen, har boet ingen indikasjoner på at Lazard Bank i forhold til Monsen-kretsen har opptrådt på noen erstatningsbetingende måte.

Jeg viser til det som er sagt foran når det gjelder mulig krav mot Lazard Bank som følge av at banken inngår forlik med boet. Det samme resonnementet gjelder for kravsgrunnlag fra Monsen-kretsen. Men utelukkelsen av kravsgrunnlag kan gjøres sterkere, siden det er Monsen-kretsen som selv har trukket seg fra et totalforlik ved å erklære seg ute av stand til å betale den delen av forlikssummen som var avtalt mellom partene.

Lazard Bank er blitt gjort ansvarlig for boets tap. Monsen-kretsen har i stor grad forårsaket dette tapet. Hadde det falt dom i saken mellom boet og Lazard Bank ville banken ha hatt et regresskrav mot Monsen-kretsen. Når Lazard Bank forliker med boet og frivillig betaler, kan det være tvilsomt om banken kan gjøre regresskrav gjeldende. Men muligheten for at et slikt regresskrav kommer opp hvis Monsen-kretsen reiser krav mot Lazard Bank, ser jeg som en høy terskel mot taktiske krav mot Lazard Bank.

På ett punkt ser jeg det som nærliggende at Monsen-kretsen vil reise krav mot Lazard Bank. Som del av forliket med boet vil Lazard Bank tilbakeføre en aksjepost i Bulls Tankrederi AS. I aksjeboken står Lazard Bank oppført som eier av denne aksjeposten. Den ble i sin tid "overført" til Lazard Bank av Bjørn Bettum for å hvitvaske noe av utenlandsformuen for oppfyllelse av den såkalte "Rådhusgaven". Lazard Bank har fungert som formell eier for å tildekke hvitvaskingen. Monsen-kretsen hevder å være eier av aksjene som del av den kapitalen Monsen-kretsen angivelig fikk i 1976 fra Jahre og Bjørn Bettum. Ved å tilbakeføre aksjeposten til boet svekker Lazard Bank Monsen-kretsens posisjon vesentlig, og Monsen-kretsen vil ventelig hevde at Lazard Bank har fungert som formell eier pva Monsen-kretsen og kreve banken for aksjeposten. Kravet vil være håndterlig for boet, som vil kunne velge å transportere aksjeposten videre til Monsen-kretsen i påvente av en senere rettsavgjørelse på Cayman Islands om utenlandsformuen. Lazard Bank tilbakefører aksjeposten til boet i tillegg til kontantbetalingen, og boets overføring av aksjeposten til Monsen-kretsen vil ikke ha økonomiske konsekvenser for boet av betydning. Det kan utelukkes at dette kravet fra Monsen-kretsen gjør statens garanti-ansvar effektivt.

Sammenfatningsvis mener jeg at det ikke finnes rettslig grunnlag for Monsen-kretsen til å reise krav mot Lazard Bank, bortsett fra krav som grunnes på aksjeposten i Bulls Tankrederi AS. Som følge av Lazard Banks mulige regresskrav mot Monsen-kretsen ser jeg det som usannsynlig at Monsen-kretsen vil forsøke å fremme krav mot Lazard Bank utelukkende i taktisk øyemed.

13. *Eikland AS hevder å være rett eier til utenlandsformuen fordi Jahre etter Eiklands oppfatning satt inn Kosmos som aksjeeier i Panama-selskapet Pankos i 1939. Jahre samlet i hovedsak utenlandsformuen i dette selskapet. Boet er av en motsatt oppfatning og mener at det var Jahre personlig som for egen regning disponerte utenlandsformuen. Jeg går ikke inn på tvisten om eiendomsretten, men konstaterer at Eikland i kraft av sin eierpretensjon vil kunne reise tilsvarende erstatningskrav mot Lazard Bank som boets. Eikland tok i 1998 ut forliksklage mot Lazard Bank, men har gjennom avtaler fått forlenget ettårsfristen for å ta ut søksmål.*

Av de mulige kravshaverne er det bare Eikland som etter min oppfatning kan reise et krav mot Lazard Bank som vil overstige boets kapital og derfor kan gjøre en statlig garanti effektiv. Eiklands krav mot Lazard Bank vil slik jeg bedømmer saksforholdet, falle sammen som følge av inntrådt foreldelse etter norske regler. Eiklands datterselskap Anders Jahre AS er kreditor i boet og har vært representert i skiftesamlingene siden 1994. Eikland har gjennom Anders Jahre AS hatt kunnskap om de faktiske forhold boet har bygget på i søksmålet mot Lazard Bank. Eikland har hatt nødvendig kunnskap til å forfølge et krav mot Lazard Bank flere år før forlikslagen ble tatt ut. Derfor kan ikke Eikland påberope seg de forlengede frister for foreldelse ved manglende kunnskap om skadevolder eller skaden. Boets engelske advokater har opplyst at Eiklands krav mot banken også vil være foreldet etter angelsaksiske regler."

Departementet er enig i denne analysen av mulig risiko for staten og boet.

Hittil er det gjort ett krav gjeldende mot Lazard Bank: Eikland har i prosessen på Cayman Islands krevet fremlagt fra Lazard Bank en stor mengde dokumenter. Banken har etterkommet anmodningen og har under henvisning til boets skadesløsholdelse krevet refundert utgifter på ca GBP 100 000.

Eikland har ikke fulgt opp en forliksklage mot Lazard Bank fra 1998. Bjørn Bettums dødsbo har informert om at det ikke har noen krav mot banken, og har trukket et regressøksmål som Bjørn Bettum anla mot banken i januar 2002. Boets forlikssamtaler med Aall Foundation og Monsen-kretsen i år, viser at de begge er opptatt av å gardere seg mot krav fra Lazard Bank. Bobestyreren tar det som holdepunkt for å anta at de selv ikke mener å ha noe krav mot banken.

C. MULIG FORLIK MED MONSEN

Spørsmål C1: Er det riktig at bobestyreren i forhandlinger har tilbudt Monsen familien å bli holdt skadesløse av Staten?

Svar:

I forhandlingene om et globalt forlik med bl.a. Monsen-kretsen i 2001 gikk bobestyrer inn for at boet skulle holde Monsen-kretsen skadesløs for krav grunnet på en aksjepost i Bulls Tankrederi AS som har vært holdt av Lazard Bank. Monsen-kretsen trakk seg ut av forliksforhandlingene før spørsmålet om statsgaranti ble aktualisert.

I forliksforhandlingene med Aall Foundation og Monsen-kretsen i februar 2002 gikk bobestyrer inn for tilsvarende skadesløsholdelse for krav med utspring i aksjeposten i Bulls Tankrederi AS. Fordi han forhandlet forlik uten deltagelse av Eikland, var han også innstilt på å vurdere eventuelle krav om skadesløsholdelse for mulige krav fra Eikland for det tilfelle at Eikland skulle vinne frem med sin eierpretensjon til utenlandsformuen. Det lå i kortene at Aall Foundation og Monsen-kretsen ville kreve statsgaranti for boets skadesløsforpliktelser. Bobestyrer ga ikke noe tilsagn om slik garanti, og har opplyst at han heller ikke fikk spørsmål om det. Boets motparter er innforstått med at han ikke har kompetanse til å forplikte staten. Hadde forhandlingsresultatet blitt at Monsen-kretsen hadde satt statsgaranti som vilkår for et forlik, ville bobestyrer ha måttet følge samme fremgangsmåte som i delforliket med Lazard Bank. Der ble forliksavtalen gjort betinget av bl. a. Stortingets samtykke til at staten garanterte for boets skadesløsforpliktelse. Det var bakgrunnen for at Justisdepartementet fremmet St. prp. nr. 17 (2001-2002). Aall Foundation og Monsen-kretsen trakk seg fra forliksforhandlingene i mars før eventuell skadesløsholdelse av Monsen-kretsen var ferdigforhandlet. Spørsmålet om statsgaranti for skadesløsholdelsen ble derfor ikke aktualisert.

Spørsmål C2: Hvilke handlinger ville en slik skadesløserklæring fra Staten dekke?

Spørsmål C3: Hva er den økonomiske ramme for en slik erklæring?

Spørsmål C4: Hvilken motytelse skulle Staten motta i forbindelse med en slik erklæring?

Svar:

Siden det ikke ble fremforhandlet noen skadesløsholdelse overfor Monsen-kretsen er dette rent hypotetiske spørsmål som jeg ikke finner det riktig å gå inn i.

D. MCKINNELL-AVTALEN AV 1994

Spørsmål D1: Har statens representanter godkjent avtalen med McKinnell?

Spørsmål D2: Hvem godkjente McKinnell-avtalen?

Svar:

Statens representanter gikk på skiftesamling 14. januar 1993 inn for å gi bobestyrer fullmakt til å inngå avtale med Henry McKinnell i tråd med utkast. Utover reservasjoner fra Bess Jahre som senere falt bort, var det enstemmighet i skiftesamlingen om fullmakten. Skifteretten stadfestet fullmakten i etterfølgende beslutning.

Spørsmål D3: Var McKinnells overgivelse av dokumenter undergitt straffeansvar?

Svar:

Boets avtale med Henry McKinnell reguleres av New York-rett. Henry McKinnell har som ledd i avtalen avgitt forsikring om sin rettmessige besittelse av dokumentkopier og rett til å overlevere dem. Cayman Islands har spesielle fortrolighetspåbud for dokumenter. Reglene er straffesanksjonert. Henry McKinnells avtalte forpliktelse til å overlevere dokumentkopier til boet omfatter ikke dokumenter som kan være innhentet i strid med disse reglene. Bobestyrer har antatt at det er de spesielle fortrolighetsreglene som gjelder på Cayman Islands som var hovedårsaken til at boet i 1994 ble trukket inn for caymansk domstol i en prosess om eiendomsretten til utenlandsformuen. Der vil de utenlandske pretendentene kunne påberope seg reglene i tvisten om utenlandsformuen. Monsen-kretsen gjorde i 1995 et forgjeves forsøk på å få caymansk domstol til å ta stilling til boets bruk av dokumenter fra Henry McKinnell. Hverken caymanske myndigheter eller domstoler har hittil tatt stilling til spørsmålet. De har forventet at spørsmålet vil komme opp i forbindelse med den forestående hovedforhandling på Cayman Islands høsten 2003 der tvisten mellom de fire pretendentene til utenlandsformuen skal avgjøres i første instans.

Spørsmål D4: Hvis ja, var statens representanter klar over dette da avtalen ble godkjent?

Svar:

I 1993 var ikke boet involvert i noen sak på Cayman Islands. Anførselen om at McKinnells overgivelse av dokumenter i 1993 kunne være undergitt straffeansvar på Cayman Islands ble fremsatt av Monsen-kretsen da søksmålet mot boet ble innledet høsten 1994. Anførselen ble i den forbindelse gjort kjent for boet og interessentene i skiftesamlingen.

Spørsmål D5: Har avtalens gyldighet noen gang vært undergitt rettslig vurdering?

Svar:

Avtalen ble forhandlet med bistand av advokater i New York, som i den forbindelse gikk god for dens gyldighet. Frem til inngåelsen av forliket med Lazard Bank i 2001 har det ikke vært reist spørsmål om avtalens gyldighet. I brev til skifteretten av 16. september 2002 har Bess Jahre gjennom sine advokater krevet innhentet en betenkning om avtalens gyldighet. Staten har, ved brev fra Regjeringsadvokaten, meddelt skifteretten at det ikke vil være naturlig at boet iverksetter et ressurskrevende arbeid på det nåværende tidspunkt så lenge det ikke er konkrete holdepunkter for å anta at avtalen er ugyldig. Loddeierens krav om at boet skal innhente en betenkning er for tiden til avgjørelse av skifteretten.

Spørsmål D6: Hvilke økonomiske konsekvenser har avtalen med McKinnell for Staten?

Svar:

Etter avtalen er Henry McKinnells fire barn berettiget til 40% av "recovered assets" etter fradrag for boomkostninger. Barnas samlede andel har et tak på 50 mill. US dollars. Andelen kommer ikke til utbetaling før boet er klart for utlodning. Definisjonen av "recovered assets" unntar enkelte av boets eiendeler fra deling med McKinnells barn. Hvis boet bruker opp sin kapital og ikke har midler til dekning av annet enn boomkostningene, har ikke McKinnells barn noe krav mot boet (eller staten).

E. SKATTEKRAVET

Spørsmål E1: Kan skattekravet i boet undergis rettslig prøving? Hvis ja, hva har Staten gjort for å sikre en domstolsavgjørelse som slår fast hvem som har eiendomsretten til den såkalte Utenlandsformuen i sakens tidlige fase?

Svar:

Det vises til svar på spørsmål B1.

Skattekravet har vært behandlet administrativt og har vært brakt inn for domstolsprøving både i 1983 og 1991.

Boet tok i november 1983 ut stevning mot Sandefjord kommune for å få en rettslig prøving av Vestfold fylkesskattestyres vedtak om etterligningen av Anders Jahres dødsbo. Som del av saksforberedelsen i søksmålet ble det i tidsrommet 1984 til 1989 avholdt bevisopptak av tjenestemenn i SE-Banken og Lazard Bank (den gang Lazard Brothers & Co. Ltd.). Etter Riksskattenemndas stadfestelse av etterligningen la skifteretten til grunn at boet ikke hadde grunn til å bestride det anmeldte skattekravet, og at det måtte være opp til loddeieren Bess Jahre eventuelt å få omgjort kravet gjennom domstolsprøving. Boets søksmål fra 1983 ble trukket som en konsekvens av skifterettens standpunkt.

Bess Jahre anla søksmål mot staten v/Finansdepartementet i desember 1991. Hun trakk etter eget ønske søksmålet i mai 1993. Hevingen av saken hadde som konsekvens at boet med endelig virkning godkjente etterligningsbeløpet som krav i boet. Skifterettens bestemmelse om å godta kravet i boet lar seg nå ikke overprøve.

Hverken søksmålet fra boet i 1983 eller Bess Jahres i 1991 ville med bindende virkning ha kunnet avgjøre hvem som hadde eiendomsretten til utenlandsformuen, fordi de utenlandske pretendentene ville ha stått utenfor og vært ubundet av en norsk dom. Spørsmålet om eiendomsretten vil bli avgjort i det verserende søksmålet på Cayman Islands der alle pretendentene er parter. Staten ser ikke noe i veien for at boet og Eikland får avgjort en uenighet seg i mellom om utenlandsformuen av norsk domstol. Eikland har hittil ikke sagt seg interessert i en slik tvisteløsning.

F. BOETS DOKUMENTER

Spørsmål F1: Er noen av boets dokumenter og eventuelt hvilke unndratt loddeiers innsyn?

Svar:

Som ledd i statens finansiering av boet ble boet pålagt å rapportere om driften kvartalsvis til Justisdepartementet. Rapportene er utarbeidet av bobestyrer og oversendt Justisdepartementet via Sandefjord skifterett. De er ikke gjort tilgjengelig for andre utenfor staten, og dermed heller ikke for loddeier (Bess Jahre).

I 1997 ble det etablert et samarbeid mellom Eikland og boet om utveksling av samtidsdokumenter. Eiklands advokater fikk høsten 1995 innsyn i boets historiske arkiv for samtidsdokumenter, og fikk kopiert det de ønsket av dette materialet. Eikland og Bess Jahre har hatt felles advokater, og boet har ikke forutsatt noen begrensninger i hennes tilgang til dokumentasjon Eikland får fra boet. Eiklands advokater fikk høsten 1997 også innsyn i Arbeidsutkastet fra Healy & Baillie som er omtalt i svaret på spørsmål A) 3. De anmodet etter årsskiftet om å få utlevert et kopisett av Arbeidsutkastet med vedleggene, og fikk materialet oversendt i mars 1998. Høsten 2001 anmodet Eiklands advokater om innsyn i oversettelser av dokumenter som boet hadde fremskaffet i forbindelse med saksforberedelsen på Cayman Islands. Som følge av bobestyrerens konstatering av interessekonflikt mellom Eikland og boet, nektet han Eiklands advokater innsyn i disse dokumentene. Advokatene krevde umiddelbart innsyn i de samme dokumentene, men denne gangen på vegne av Bess Jahre. Bobestyreren mente det var grunnlag for å identifisere Bess Jahre med Eikland i kravet om innsynet, og fastholdt sitt standpunkt. Hennes advokater brakte spørsmålet inn for skifteretten og utvidet hennes krav til et generelt innsynskrav. Skifteretten traff 27. november 2001 kjennelse med slik slutning:

”Bess Jahre personlig gis innsyn i boets dokumenter, men retten kan ikke utøves gjennom advokat Truls Leikvang som fullmektig.”

Bess Jahre påkjærte avgjørelsen til Agder lagmannsrett. I forbindelse med behandlingen der ble Bess Jahre pålagt å fremlegge sin samarbeidsavtale med Eikland fra mars 1998. Innholdet av denne avtalen hadde til da vært hemmeligholdt overfor skifteretten og boet. Avtalen berettiger Bess Jahre til en andel på 10% av det Eikland måtte få hånd om av utenlandsformuen. Agder lagmannsrett har i kjennelse 18. oktober 2002 nektet Bess Jahre innsyn i boets dokumenter vedrørende eiendomsretten til utenlandsformuen og rettssaken om denne på Cayman Islands. Lagmannsretten har lagt vekt på samarbeidsavtalen mellom Bess Jahre og Eikland, og uttaler som del av sin begrunnelse:

”Bess Jahre har rett til å ivareta sine interesser i konflikt med sin avdøde ektemanns kreditorer, og har ikke noen bestemt lojalitetsplikt i forhold til dem. Slik lagmannsretten ser det, er poenget heller ikke om hun kan kritiseres for samarbeidet med Eikland, men at dette ikke kan være uten betydning for hennes posisjon under bobehandlingen. Boet må gis adgang til å treffe adekvate forholdsregler mot at

loddeieren opptrer som "trojansk hest" for motparten i tvisten om utenlandsformuen. Avtalen leder til at hennes krav om dokumentinnsyn må identifiseres med Eiklands, og at innsyn kan nektes i den utstrekning det er grunn til å tro at det vil skade boets sak at opplysningene tilflyter Eikland. På grunn av tilknytningen til Eikland kan det ikke stilles særlig strenge krav til sannsynliggjøring av skadevirkninger eller til konkret vurdering av de enkelte dokumenter.

Bess Jahre har ikke for egen del noe behov for innsyn for å gjøre bruk av loddeierens rett etter skifteloven § 19 til å instruere boet om hvordan tvisten med Eikland skal behandles. I og med at hun har økonomisk interesse av at boet taper saken mot Eikland, har hun på grunn av interessekonflikten diskvalifisert seg fra å ha noen innflytelse på boets behandling av tvisten.

Lagmannsretten har ikke selv fått seg forelagt de aktuelle dokumenter. Etter den beskrivelse som er gitt, dreier det seg om:

- *Notater som er satt opp etter samtaler boets representanter har hatt med informanter, embetsmenn, politikere og medier. Bobestyreren, advokat Even Wahr-Hansen, har dessuten opplyst at en stor del av disse kildene er lovet fortrolighet av ham eller har selv åpenbart forutsatt fortrolighet.*
- *Etterretningsrapporter om boets motparter og deres formuesforhold. Slike rapporter har boet fått under løfte om taushet.*
- *Boets interne strategidokumenter.*
- *Boets interne arbeidsdokumenter.*

Lagmannsretten finner at det er uriktig rettsanvendelse at Bess Jahre ikke kan nektes innsyn i de aktuelle dokumentene, og at dette medfører at skifterettens kjennelse er ulovlig etter skifteloven § 27."

Spørsmål F2: Belyser disse dokumenter statens rolle i bobehandlingen?

Svar:

Staten v/Finansdepartementet har sammen med Sandefjord kommune v/kommunekassereren representert skattekravet i boet. Staten v/Justisdepartementet har i perioden 1995 -2001 representert bevilgende myndighet for statsgarantien. I desember 2001 intervensjonsbetalte staten v/Justisdepartementet et krav fra Anders Jahre AS. Etter dette har Staten v/Justisdepartementet representert det eneste ordinære kravet i boet ved siden av skattekravet.

Statens tre nevnte roller i boet har kommet til uttrykk i de standpunktene staten har inntatt på skiftesamlingene eller i sin kontakt med skifteretten utenom skiftesamlingene. Det er Rådmannen i Sandefjord på vegne av kommunekassereren i Sandefjord som representerer skattekreditor. Også statens representanter gis anledning til å uttrykke synspunkter. For hver skiftesamling skrives en skifteprotokoll som distribueres til skiftesamlingens interessenter. I

den grad skifteretten finner grunn til å referere fra relevante møter eller kontakter utenfor skiftesamlingene, distribuerer skifteretten informasjon til alle interessentene. I den grad bobestyrer rapporterer om status eller informerer om driften utenfor skiftesamlingene sendes informasjonen til alle interessentene.

Lagmannsrettens kjennelse av 18.oktober i år legger opp til at det må foretas en begrensning av informasjonen til Bess Jahre så langt den vedrører eiendomsretten til utenlandsformuen og rettssaken på Cayman Islands.

Bobestyrer har opplyst at de tilbakeholdte dokumentene som er angitt i foregående svar, så langt han kan se ikke belyser statens nevnte roller i boet. Han har for fullstendighets skyld påpekt at et av Justisdepartementets uttrykte formål med kvartalsvise rapporter var å gi departementet grunnlag for å vurdere videre finansiering av boets drift. Rapportene kan derfor i én forstand sies å belyse Justisdepartementets forslag til nye bevilgninger. Men rapportene er ikke noe annet og mer enn del av et grunnlagsmateriale som samles inn og vurderes i all departemental saksbehandling.

Med hilsen

Per Kristian Foss